

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

דיני סעודה מפסקת

(כ"ו ב') (המשך משנה): ערב תשעה באב לא יאכל אדם (בסעודה המפסקת) שני תבשילין (בשר ודגים, או בשר וביצים שעליו, או דג וביצה שעליו). לא יאכל בשר ולא ישתה יין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: ישנה (מהרגלו, ודי בכך). רבי יהודה מחייב בכפיית המיטה. ולא הודו לו חכמים.

(ל' א') ערב תשעה באב לא יאכל אדם ב' תבשילין כו'. אמר רב יהודה: לא שנו אלא משש שעות ולמעלה. אבל משש שעות ולמטה, מותר. ואמר רב יהודה: לא שנו אלא בסעודה המפסיק בה.¹ אבל בסעודה שאינו מפסיק בה, מותר. ותרוייהו לקולא.²

תניא כלישנא קמא, **תניא** כלישנא בתרא. וכו'.

תניא כלישנא קמא: ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין, לא יאכל בשר ולא ישתה יין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: ישנה. אמר רבי יהודה: כיצד משנה? אם היה רגיל לאכול שני תבשילין, יאכל מין אחד. ואם היה רגיל לסעוד בעשרה בני אדם, סועד בחמשה. היה רגיל לשתות עשרה כוסות, שותה חמשה כוסות. במה דברים אמורים? משש שעות ולמעלה; אבל משש שעות ולמטה, מותר.

תניא אידך: כל שהוא משום תשעה באב (כגון סעודה המפסיק בה), אסור לאכול בשר ואסור לשתות יין, ואסור לרחוץ. כל שאינו משום תשעה באב,³ מותר לאכול בשר ולשתות יין, ואסור לרחוץ. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: כל שעה שמותר לאכול, מותר לרחוץ.⁴

לא יאכל בשר ולא ישתה יין. **תנא**: אבל אוכל הוא בשר מליח. ושותה יין מגתו.

בשר מליח עד כמה (הוי בשר גמור, דלא הוי בשר מליח)?

אמר רב חנינא בר כהנא משמיה דשמואל: כל זמן שהוא כשלמים (שלא שהה במלחו אלא שני ימים ולילה אחד, כזמן אכילת שלמים, שהטעם נפסל אחרי שניים ושלושה ימים).

ויין מגתו עד כמה? כל זמן שהוא תוסס.

תנא: יין תוסס אין בו משום גילוי (שאין הנחש שותהו). וכמה תסיסתו? שלושה ימים.

אמר רב יהודה אמר רב: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי ערב תשעה באב, מביאין לו פת חריבה במלח ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.

¹ שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע, רמב"ן (תורת האדם, עניין אבילות ישנה, בד"ה מתני' ערב תשעה באב).

² דאם אין זו סעודה המפסקת, מותר לאכול בה שני תבשילין אף משש שעות ולמעלה. ואם סועד משש שעות ולמטה, מותר לאכול שני תבשילין אף אם זו סעודה המפסקת.

³ כגון סעודה המפסיק בה בתענית צבור, אי נמי סעודה שאינו מפסיק בה. רש"י.

⁴ ולא גרסינן בשר, כלומר, אפילו בשעת סעודה המפסיק מותר לרחוץ, הואיל ומותר לאכול. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

אכילת בשר ושתיית יין בסעודה מפסקת: לדעת תנא קמא אסור לאכול בשר ולשתות יין בסעודה מפסקת, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל מותר, אלא שצריך לשנות מהרגלו. והכריע **הרמב"ן** כדעת תנא קמא, וכן נראה מסתימת הפוסקים, וכן פסק השו"ע.⁵

רבן שמעון בן גמליאל אומר ישנה: כתב **המרדכי** בשם **ראבי"ה**, וכן דעת **הרוקח**, דאף על גב דרשב"ג ות"ק פליגי בשאר מילי, בהא מילתא לא חזינא דפליגי. וכן דעת **התוספות** דיש לשנות מהרגל אכילת סעודה, שאם היה רגיל לשתות עשרה כוסות משכר או ממשקה אחר לא ישתה כי אם חמשה. ומסתימת **הרמב"ם** נראה שלא החמיר בזה.⁶ **והשו"ע** סתם **כרמב"ם**, ו**הרמ"א** החמיר **כראבי"ה**.⁷

רחיצה וסיכה לאחר שהתחיל סעודה מפסקת: שנינו בברייתא, שלדעת תנא קמא, כל שהוא משום תשעה באב, אסור לאכול בשר וכו', ואסור לרחוץ. ולרבי ישמעאל ב"ר יוסי, כל זמן שמותר לאכול, דהיינו עד שתחשך, מותר לרחוץ. דעת **רמב"ן ור"ן**, שהלכה כתנא קמא, דמכי מתחיל בסעודה המפסקת משש שעות ולמעלה, אסור ברחיצה וסיכה. ודעת **הראב"ד**, שרק אם הפסיק וקיבל עליו איסור אכילה, אסור בכל העינויים. ובלאו הכי, מותר ברחיצה וסיכה עד בין השמשות.⁸ **והרי"ף** לא הביא הברייתא.⁹ **והרמ"א** פסק **כראב"ד**.¹⁰

אבל אוכל הוא בשר מליח. ושותה יין מגת: **רמב"ם ורא"ש** ועוד, הביאו דברי הגמרא שמותר לאכול בשר מליח ולשתות יין מגיתו בסעודה המפסקת, וכן דעת **ראבי"ה**, והוסיף להתיר בשר עוף, שאין בו שמחה. **והתוספות והסמ"ק** כתבו, דלדידן אסור לאכול בשר אפילו מלוח מזמן מרובה כיון דאנו רגילים לאכול בשר מליח.¹¹ והוסיף **הסמ"ק** דגם היין תוסס הלב נוטה לאסור, ושכן נהגו, וכן הביא **המרדכי** בשם מנהגים **מראבי"ה**. וכן פסק **השו"ע** שנהגו לאסור בשר מליח ובשר עופות ודגים ויין מגיתו.¹²

⁵. או"ח תקנב"א. מקורות: רי"ף (י א בדפיו). רמב"ם (תעניות ה,ז). רא"ש (תענית ד,לד). רמב"ן (תורת האדם, עניין אבילות ישנה, ד"ה מתני' ערב תשעה באב).

⁶. שלא הביא דברי רבן שמעון בן גמליאל כלל. ו**הרי"ף** ו**הרא"ש** הביאו דברי הגמרא המבארת את דברי רשב"ג.

⁷. או"ח תקנב"א. מקורות: רי"ף (י א). תוספות (ל' א', ד"ה ואע"ג). רוקח (הלכות תשעה באב סימן שי). רמב"ם (תעניות ה,ז). רא"ש (תענית ד,לד). מרדכי (תענית, סימן תרלט).

⁸. ופירש ברייתא הנ"ל, דקאי אחר שהפסיק וקיבל עליו איסור אכילה, אסור בכל העינויים. והכי קאמר: כל שהוא משום תשעה באב, רצה לומר שמפסיק משום תשעה באב, אסור. וכל שאינו משום תשעה באב, אלא משום תענית צבור שאינו תשעה באב, מותר. ואע"ג שהפסיק באכילה, מותר בשאר. וכתב **בביאור הגר"א** (תקנב"ג, ס"ק ה), ואף לפירוש **הרמב"ן**, יש לומר דהלכה כרבי ישמעאל בר' יוסי, מדשתיק במתניתין. ואף שהרמב"ן הקשה על זה, מכל מקום המנהג כרבי ישמעאל בר' יוסי. וכן פשטא דמתניתין משמע כן, דאין אסור אלא בבשר ויין, ומדפרט הנך משמע דשאר מותר.

⁹. ותמהו עליו **הרמב"ן** ו**הר"ן**.

¹⁰. או"ח תקנב"ג. מקורות: רמב"ן (תורת האדם, אבילות ישנה, ד"ה מתני' ערב ת"ב, מהדו' שעוועל עמ' רמז). ר"ן (י א ברי"ף, ד"ה ולעניין). ראב"ד (הו"ד ברמב"ן ורא"ש). רא"ש (סי' לח).

¹¹. לשיטתם, דיש לשנות מן ההרגל.

¹². או"ח תקנב"ב. מקורות: תוספות (תענית ל' א', ד"ה ואע"ג). ראבי"ה (הלכות תענית, סימן תתפח). סמ"ק (מצוה צו). רמב"ם (תעניות ה,ז). רא"ש (תענית ד,לה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תשעה באב, סימן תקנב)

- א. ערב תשעה באב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת, שאוכלה אחר חצות, בשר, ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין.
הגה: ואף ממשיקים אחרים ממעט בשתייתן ממה שרגיל לשתות (טור ובית יוסף בשם תוספות ור"ק), וכן לא יאכל אחר סעודתו צנון ומליח, דברים שנוהג בהם בשאר פעמים, כדי שיתנהג בפרשיות (מרדכי).
ב. אפלו בשר מלוח שעברו עליו יותר משני ימים וליילה אחת, ובשר עופות ודגים ויין מגתו דהינו שאין לו יותר משלשה ימים, נהגו לאסור.
ג. אפלו בשל מין אחד בשתי קדורות מקרי שני תבשילין. וכן יש להחמיר ולהזהר משני מינים בקדירה (אחת), אלא אם כן הוא דבר שדרכו בכך כל השנה כגון אפונין (מיני זרעונין ובלע"ז ציצר"י) שנותנים עליהם בצלים וביצים; ותבשיל הנעשה מדבר שנאכל כמות שהוא חי, מקרי תבשיל לענין זה. **הגה:** ואין חלוק בין צלי למבשל לענין זה (מרדכי הלכות תשעה באב).
ד. מתיר לאכל פירות כשהם חיים, אפלו כמה מינים.
ה. נוהגים לאכל עדשים עם ביצים מבשלים בתוכם, שהם מאכלי אבלים. **הגה:** ויש נוהגים לאכל ביצים קשים, שהוא גם כן מאכל אבלים (הגהות מימוני פ"ה).
ו. מי שאפשר לו, לא יאכל בסעודה המפסקת אלא פת חרבה במלח וקיתון של מים. **הגה:** ויש מחמירים לטבול אחר אכילה פת באפר ולאכלו, על שם ויגרס בחצץ וגו' (איכה ג, טז).
ז. נהגו לישוב על גבי קרקע בסעודה המפסקת (ואין צריך לחלץ מנעליו) (הגהות מימוני ורמב"ם פ"ז ובית יוסף).
ט. כל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכל עוד אחריה סעדת קבע, וכשהוא אחר חצות; אבל אם היה קדם חצות, או אחר חצות ודעתו לאכל אחריה סעדת קבע, אין צריך לזהר בדברים הללו. **הגה:** ומנהג בכל גלילות אשכנז לאכל סעודה קבועה קדם מנחה, ואחר כך מתפללין מנחה ואוכלים סעודה מפסקת (מהרי"ל). ונוהגין להרבות קצת בסעודה ראשונה, כדי שלא יזיק להם התענית והאיל ופוסקים מבעוד יום כמו ביום כפורים; ויש קצת ראייה לזה ממדרש איכה רבתי; מיהו מי שיוכל לסגף עצמו ויודע בעצמו שאין התענית מזיק לו ומחמיר על עצמו, נקרא קדוש כנ"ל.
(או"ח, הלכות תשעה באב, סימן תקנג)
- א. אף על פי שאכל סעודה המפסקת, מתיר לחזור ולאכל אלא אם כן קבל עליו בפרוש שלא לאכל עוד היום. **הגה:** וקבלה בלב אינה קבלה, אלא צריך להוציאו בשפתיו (בית יוסף בשם התוס').
ב. תשעה באב, לילו כיומו לכל דבר; ואין אוכלים אלא מבעוד יום, ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים. **הגה:** ומתיר ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל עד בין השמשות, מיהו בחל נוהגין לחלץ מנעלים קדם שיאמר ברכי, ואם הוא שבת חולצים לאחר ברכי מלבד שליח צבור שחולץ קדם ברכי (הגהות מימוני), רק אומר תחלה: המבדיל וכו' (מנהגים בשם מהרא"ק)...

דיני תשעה באב

- (ל' א') **תנו רבנן:** כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב. אסור באכילה, ובשתיה, ובסיכה, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המיטה. ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות.
(4) אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות, ושונה במקום שאינו רגיל לשנות. וקורא בקינות באיוב ובדברים הרעים שבירמיה, ותינוקות של בית רבן בטלין, משום שנאמר⁴³ "פקודי ה' ישרים משמחי לב".

⁴³. תהילים יט, ט.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(2) רבי יהודה אומר: אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות, ואינו שונה במקום שאינו רגיל לשנות. אבל קורא הוא באיוב, ובקינות ובדברים הרעים שבירמיהו, ותינוקות של בית רבן בטלים בו, משום שנאמר "פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מִשְׁמַחֵי לֵב".

(ל' ב') תנן התם (פסחים נ"ד ב'): מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב, עושין. מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין.¹⁴ ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. רשב"ג אומר: לעולם יעשה כל אדם עצמו כתלמיד חכם.¹⁵

תניא אידך: רשב"ג אומר: כל האוכל ושותה בט' באב, כאילו אוכל ושותה ביוה"כ. רבי עקיבא אומר: כל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה לעולם. וחכמים אומרים: כל העושה מלאכה בט' באב ואינו מתאבל על ירושלים, אינו רואה בשמחתה, שנאמר¹⁶ "שִׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ". מכאן אמרו: כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה. ושאינו מתאבל על ירושלים, אינו רואה בשמחתה.

תניא נמי הכי: כל האוכל בשר ושותה יין בתשעה באב, עליו הכתוב אומר¹⁷ "וַתְּהִי עֲוֹנָתָם עַל עֲצֻמוֹתָם".¹⁸

(שנינו במשנה:) רבי יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים. **תניא**: אמרו לו לרבי יהודה לדברך עוברות ומניקות מה תהא עליהן? אמר להם: אף אני לא אמרתי אלא ביכול.

תניא נמי הכי: מודה רבי יהודה לחכמים בשאינו יכול. ומודים חכמים לרבי יהודה ביכול.

מאי בינייהו? איכא בינייהו שאר מיטות. **כדתניא**: כשאמרו לכפות המטה לא מיטתו בלבד הוא כופה אלא כל המיטות כולן הוא כופה.

אמר רבא: הלכתא כתנא דידן (דקאמר) ולא הודו לו חכמים כל עיקר.

שיטות הראשונים

לימוד תורה בתשעה באב במקום שאינו רגיל לקרות ולשנות: נחלקו תנא קמא¹⁹ ורבי יהודה אם מותר ללמוד בתשעה

באב במקום שאינו רגיל לקרות ולשנות, ופסק הרי"ף כרבי יהודה שאסור, וכן סתמו **הרמב"ם והשו"ע**.²⁰

עשיית מלאכה בתשעה באב: לדעת תנא קמא הדבר תלוי במנהג המקום, ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. לדעת

¹⁴ כדי שלא יסיחו דעתם מהאבלות. ומטעם זה גם בלילה אסור במלאכה, דהא גם בלילה מחוייב להתאבל. מיהו כל מלאכה שאין בה שיהיו שרי, דאין מסיח דעתו בכך. משנה ברורה (תקנז, ס"ק מג).

¹⁵ ולא מיחזי כיוהרא, דאמרי מלאכה הוא דלית ליה, פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא.

¹⁶ ישעיהו סו,י.

¹⁷ יחזקאל לב,כז.

¹⁸ אפילו מעוברת או מניקה או שארי אנשים שהם חלושים בטבען ומצטערים מהתענית, אם לא מי שהוא חולה באמת (דלא גזרו חכמים במקום חול), וכדאי הוא בית אלהינו להצטער על חורבנו עכ"פ יום אחד בשנה. משנ"ב (תקנז, ס"ק נא).

¹⁹ רי"ף ורא"ש גרסו 'רבי מאיר'.

²⁰ או"ח תקנז,א. מקורות: רי"ף (י א). רמב"ם (תעניות ה,יא). ורא"ש (ד,לד) הביא שתי הדעות ולא ציין הכרעה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רבן שמעון בן גמליאל לעולם יעשה אדם עצמו כתלמיד חכם לעניין זה. ולדעת רבי עקיבא²⁴ העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה ברכה באותה מלאכה. **רי"ף ורא"ש** הביאו כל הדעות. **הרמב"ם** הביא דברי תנא קמא ורבי עקיבא. ובגמרא (פסחים נ"ה א') מבואר שנחלקו תנא קמא ורשב"ג אי חיישינן ליוהרא. וכתב **רבנו פרץ**, דאפילו לת"ק יעשה אדם עצמו עכשיו כת"ח ולא יעשה מלאכה בט' באב, דליכא משום יוהרא, כיון דבשאר יומי נמי אין רגילין במלאכה כל כך.²² וכן פסק השו"ע.²³

כפיית המיטה בתשעה באב: נחלקו חכמים ורבי יהודה במשנה, שלדעת חכמים אין דין כפיית המיטה בתשעה באב, ולדעת רבי יהודה מי שיכול צריך לכפות המיטה. ובגמרא מבואר על פי ברייתא שלא נחלקו לגבי המיטה שישן עליה, שמי שיכול צריך לכפות ומי שלא יכול אינו צריך, רק נחלקו בשאר מיטות שבבית. והכריע רבא כחכמים לפי המשנה, שלא הודו לרבי יהודה כל עיקר. וכן פסק **הרא"ש**.²⁴ וכן פשוט מהשמטת שאר **פוסקים**.

אמירת 'נחם' בתפילת עמידה בתשעה באב: מבואר בירושלמי שבתשעה באב יש להוסיף תפילת 'נחם' בתפילת עמידה.²⁵ וכתבו **רי"ף ורא"ש** דנהוג עלמא להוסיף זאת ב'בונה ירושלים', משום שתוספת זו היא מעין הברכה, וסמכו אהא דאמר רב יהודה בר שמואל בר שילת משמיה דרב: אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אם בא לומר בסוף כל ברכה מעין אותה ברכה אומר.²⁶ וכן פסק השו"ע.²⁷

תפילות שבהן מוסיפים 'נחם' בתשעה באב: לדעת **רא"ש ורבנו ירוחם**, יש להוסיף 'נחם' בכל התפילות.²⁸ ולדעת **הרוקח**, **ואבודרהם** בשם **רבנו סעדיה**, אין מוסיפים אלא במנחה.²⁹ ולדעת **הריטב"א** אכן צריך להזכיר בכל התפילות, אלא שבערבית ושחרית אומר 'רחם' ובמנחה 'נחם'.³⁰ ושליח ציבור אינו אומר אלא במנחה. **השו"ע** פסק **כרא"ש**, **והרמ"א** **כרוקח**.³¹

²⁴ רי"ף ורא"ש גרסו 'רבן גמליאל'.

²² דדוקא בימיהם שהיו רגילים במלאכה בשאר יומי, אז שייך משום יוהרא. רבינו פרץ. וכן מנהג כל ישראל בכל מקום ששמענו. ב"י.

²³ או"ח תקנ"ד, כב. ובסעיף כד הביא דברי רבי עקיבא דאינו רואה ברכה באותה מלאכה. מקורות: רי"ף (י ב בדפיו). רמב"ם (תענית ה, י). רא"ש (תענית, ד, לו). רבנו פרץ (בהגהותיו על סמ"ק, מצוה צו הגהה ט).

²⁴ והוסיף, דהוא הדין נמי שאינו חייב בעטיפת הראש. ואף על פי שהן מצות הנוהגות באבל ותניא כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב, ההיא לענין מצות לא תעשה הנוהגות באבל תניא. אבל מצות עשה שבאבל כגון כפיית המטה ועטיפת הראש בהנך לא קא אמר. וכן כתב הריטב"א (תענית ל' א', ד"ה ת"ר), עיי"ש. מקורות: רא"ש (תענית ד, לז).

²⁵ בירושלמי מובא שתפילה לשעבר, מוסיפים ב'הודאה', ותפילה להבא, 'בעבודה'. בפני משה כתב שאת 'נחם' מוסיפים ב'עבודה' וכן מובא ברבנו ירוחם (נתיב יח חלק ב). ובאבודרהם (שמונה עשרה) הביא בשם רבנו גרשום בר' שלמה ש'הודאה' היא מקום התוספת מן הדין, ושלכן אם שכח להזכיר ב'בונה ירושלים' שיאמר ב'הודאה'.

²⁶ עבודה זרה ח' א'.

²⁷ או"ח תקנ"א. מקורות: רי"ף (י א). רא"ש (תענית ד, לד).

²⁸ כיון דקאמר יחיד בתשעה באב צריך להזכיר מעין המאורע מסתמא בכל התפלות קאמר ערבית ושחרית ומנחה כמו ראש חדש פורים ותענית. רא"ש.

²⁹ משום דלעת ערב הציתו בו אש, הלכך באותה שעה מזכירין שפלות ירושלים ואביליה ומתפללין על תנחומיה. אבודרהם.

³⁰ שבערבית ושחרית שהוא כמי שמתו מוטל לפניו ואינו בנחמה אומרים רחם ולמנחה אומרים נחם שדומה למי שנקבר מתו. ריטב"א. וכן דעת הכל בו.

³¹ או"ח תקנ"א. מקורות: רוקח (הלכות תשעה באב, סימן שיב). רא"ש (תענית ד, לד). ריטב"א (בתשובותיו, סימן סג). כל בו (סימן סב). רבנו ירוחם (נתיב יח חלק ב).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולחן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תשעה באב, סימן תקנ"ד)

- א. תשעה באב אסור ברחיצה וסיכה, ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה וביאים וכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובגמרא בהלכות ובאגדות, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים יט, ט) ותינוקות של בית רבן בטלים בו אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שבירמיה; ואם יש ביניהם פסוקי נחמה, צריך לדלגם.
- ב. ומתיר ללמד מדרש איכה ופרק אלו מגלחין, וכן ללמד פרוש איכה ופרוש איוב.
- ג. יש מי שאוסר ללמד על ידי הרהור.
- ד. ומתיר לקרות כל סדר היום, ופרשת הקרבנות, ומשנת איזהו מקומן, ומדרש רבי ישמעאל. הגה: ומתיר לחזור הפרשה בתשעה באב (מנהגים).
- כב. מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב, עושין; במקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין; ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים, וכל הרוצה לעשות עצמו תלמיד חכם לענין זה עושה; ואפלו במקום שנהגו שלא לעשות, מתיר על ידי גוי, אפלו בביתו; ופרקמטיא להרויח ולהשתכר במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה, אסור; ובמקום שנהגו לעשות, מתיר אלא שממעט שאפלו משנכנס אב אנו ממעטין מלשא ולתן. הגה: ולא נהגו באסור מלאכה כי אם עד חצות (מנהגים). ונהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה שהוי קצת, אפלו מעשה הדיוט; אבל דבר שאין בה שהוי, כגון הדלקת נרות או קשירה וכדומה, מתיר. ולחלב הפרות טוב לעשות על ידי עכו"ם, אם אפשר בעכו"ם.
- כג. ומלאכת דבר האבד מתיר, כדרך שאמרו בחלו של מועד.
- כד. כל העושה מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה.
- כה. כל האוכל ושותה בשותה בתשעה באב, אינו רואה בשמחת ירושלים; וכל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה. וכל האוכל בשר או שותה יין בסעדה המפסקת, עליו הכתוב אומר: ויהי עונתם על עצמותם (יחזקאל לב, כז).
- (או"ח, הלכות תשעה באב ושאר תעניות, סימן תקנ"ז).
- א. בתשעה באב אומר בבונה ירושלים: נחם ה' אלהינו את אבלי ציון וכו', ועננו בשומע תפלה; ואם לא אמר לא זה ולא זה, אין מחזירין אותו. הגה: והמנהג פשוט שאין אומרים נחם רק בתפלת מנחה של תשעה באב, לפי שאז הציתו במקדש אש ולכן מתפללים אז על הנחמה (רוקח ואבודרהם). מי שאכל בתשעה באב, יאמר נחם בברכת המזון (מהרי"ל).